

ČUDO NA DESET MINUTA OD CENTRA GRADA

Korešnica - Beverly Hills pokraj Splita

Str. 12

BEOGRAD PA
BIOGRAD
**Zvonko Trajković:
Ja sam doktor
za manistru**

Str. 18

LUKA GERUŠIĆ/CRUPIK

SLOBODNA DALMACIJA

HRVATSKA

nedjelja, 14.4.2024.

Danas prilog
SFINGA

NEVJEROJATAN GAF U KAMPANJI

Kako ga je jedna kravica 'UBILA'

Str. 5

PROF. DR. SC. ANNA MARIA GETOŠ KALAC:

Uvođenje femicida je populizam, to ženama žrtvama neće pomoći

Str. 2

novosti

PROF. DR. SC. ANNA MARIA GETOŠ KALAC,
REDOVITA JE PROFESORICA NA PRAVNOM
FAKULTETU SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

Uvođenje femicida je populizam, to ženama žrtvama neće pomoći

ANNA
MARIJA
GETOŠ KALAC:
ŽENE IAKO ZNATNO
RJEDE UBIJAJU, KADA
PAK UBIJAJU, ONDA
SU NJIHOVE ŽRTVE
NAJČEŠĆE BLISKE
OSOBE

➔ Uvođenjem femicida kao posebnog kaznenog dijela svrstali smo se, poput Cipra i Malte, u krug zemalja Latinske Amerike, a koje, kada je u pitanju fenomenologija nasilja, doista nisu usporedive ni s Europom, ni s Hrvatskom. To samo po sebi nije niti dobro niti loše, već jednostavno egzotično, pa će biti zanimljivo pratiti kako će se sudska praksa nositi s time

Eda
Vujević

slobodnadalmacija.hr

U posljednje vrijeme suočeni smo s nizom nasilnih zločina, u prvom redu ubojstava – u Splitu je nedavno na ulici nožem ubijen mladi muškarac, u Zagrebu su u jednom danu ubijene dvije žene, skupina mladića prošlog je vikenda u Splitu jednog mladog muškarca teško ozlijedila te mu je život još uvijek ugrožen, u Boru u Srbiji ubijena je dvogodišnja djevojčica, a odjeci toga zločina prelili su se na čitav prostor nekadašnje zajedničke države te se stječe dojam da se spirala nasilja zastrašujuće ubrzava.

Prof. dr. sc. Anna Maria Getoš Kalac redovita je profes-

sorica na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, gostujuća profesorica na SciencePo, Sveučilištu u Parizu te Sveučilištu u Lausannei, autorica studije o ubojstvima u suradnji s Max Planck Institutom u Freiburgu, autorica knjige "Nasilje na Balkanu: Prvi nalazi studije o ubojstvima na Balkanu", koju je objavila ugledna izdavačka kuća Springer, te voditeljica Balkan Criminology mreže... Sve to čini je nezaobilaznom sugovornicom na temu nasilja u regiji. Je li strah javnosti utemeljen? Što se to događa?

– Sjetimo se samo djevojke koju je u Osijeku pištoljem usmratio policajac ili prošlogodišnje pucnjave u školi u Beogradu. Ili oca koji je ubio svoje troje djece u Zagrebu godinu prije toga. Sjetimo se ubojitog pohoda po Splitu kada su iz kalašnjikova ubijena trojica muškaraca. Ili, pak, ubojstva odvjetnice

Ivane Hodak 2008. godine i ubojstva novinara Ive Pukanica u samom središtu Zagreba... Očito smo uvijek suočeni s nasiljem i nasilnim zločinima, pa tako i aktualno, a bit ćemo i ubuduće. No, kada u kratkom vremenskom razmaku koincidira

nekoliko nasilnih zločina o kojima mediji iscrpno izvještavaju, onda to, naravno, utječe na dojam javnosti i senzibilizira društvo u cjelini. U takvim se situacijama čak i meni ponekad teško oteti dojamu da je nasilja sve više

Petrinjski slučaj - očevid u obiteljskoj kući u kojoj je muškarac ubio suprugu

RANKO ŠUVAR/
CROPIX

u Hrvatskoj između 2012. i 2022. godine, prema Eurostatu, kreće između 33 i 51 godišnje, s anomalijom 2018. godine, kada su bile 24 žrtve. Jasno, svaki je pojedini nasilni gubitak ljudskog života tragedija i nema tih povoljnih statističkih pokazatelja koji to mogu ublažiti. No, dojam da svjedočimo "brutalizaciji" nasilja ili dramatičnom porastu ubojstava u Hrvatskoj nije utemeljen u stvarnosti, odnosno empirijski nam podaci na to jednostavno ne ukazuju.

Ipak smo među najsigurnijima

Kakvi su podaci?

– Najteži su nasilni zločini, promatrani u odnosu prema broju stanovnika relativno stabilni u posljednjih 10 godina. Stopa žrtava namjernih ubojstava između 2012. i 2022. tako se kreće između 0,81 i 1,19 na 100.000 stanovnika, s anomalijom od 0,58 u

i da je situacija alarmantna – posebno kada su žrtve djece ili kada nismo u stanju pojmiti motive i okidače na strani počinitelja. Ipak, dojam je jedno, a činjenice i podaci su nešto drugo. Tako se, primjerice, broj žrtava namjernih ubojstava

'Ne bi iznenadilo da profili oba ili jednog od počinitelja ubojstva Danke Ilić odgovaraju profilima ubojice djece kojima je primarni motiv seksualne naravi'

Split je potresilo ubojstvo u veljači, dvadesetdvođodišnji je muškarac poginuo nakon uboda hladnim oružjem

2018. godini. Usporedimo li tu stopu u Hrvatskoj, koja za 2021. godinu iznosi 0,82, sa stopom u, primjerice, Latviji gdje je 3,01, Litvi gdje je 2,58, Turskoj koja ima stopu 2,55, ili u Crnoj Gori gdje iznosi 2,42, Srbiji koja ima stopu 1,12, Švedskoj s 1,09, ili Francuskoj gdje je 1,08, onda vidimo da pripadamo krugu onih europskih država s razmjernom niskom stopom, kao što je, primjerice, Danska s 0,80. Ako, pak, promatramo samo stopu ženskih žrtava, za 2021. godinu bilježimo stopu od 0,68, čime svakako pripadamo krugu onih država sa srednje visokom stopom, i to prilično konstantno kroz posljednjih 10 godina. Ukratko, što se tiče najtežih oblika nasilja, ali i opće stope kriminala, Hrvatska je nedovoljno jedna od sigurnijih država Europske unije. Veći dio ubojstava, čini se, kod nas, ali i u zemljama okruženja, izvršava se "iza zatvorenih vrata", uglavnom hladnim oružjem, a počinitelji su uglavnom muškarci.

– Da, nasilje među osobama koje se međusobno ne poznaju prije samog incidenta, npr. ulično nasilje, posljednjih nekoliko desetljeća sve je manje prisutno u Europi, dok su ubojstva među poznanicima i prijateljima, ali i članovima obitelji, vrlo stabilna pojava, kako kod nas, tako i u našoj regiji, ali i ostatku Europe. To često navodi na pogrešan zaključak da se nasilje s ulice preselilo u dom, iako se zapravo radi o tome da smo postigli zavidnu razinu javne sigurnosti, dok se u privatnom prostoru stanje nije toliko značajno popravilo. Muškarci su i inače preteži-

to počinitelji svih kaznenih djela, a posebno onih s elementima nasilja, dok je spol jedan od najrobustnijih prediktora kriminalnog ponašanja. U tom kontekstu moram ukazati na jedan vrlo značajan nalaz istraživanja koje smo proveli.

Da? – Gotovo trideset posto svih pokašanih i dovršenih ubojstava incidenti su koji se dogode u večernjim izlascima po kafićima i noćnim klubovima među mladim muškarcima.

Ti su nasilni incidenti, po mome mišljenju, posebno tragični jer su im povod redovito kojekakve banalnosti – netko je koga krivo pogledao, zabludio se u krivu djevojk, zapeo za koga ili nekome nešto glupo dobacio.

Uslijedi eskalirajuća spirala muške agresije i na kraju uglavnom puka sreća ili nesreća odluču o tome tko će preživjeti, a tko neće. Većina takvih incidenata, na svu sreću, ne završi fatalno, ali zabrinjava što se takvi incidenti u pravilu uopće ne prijavljuju policiji, a što onda u najekstremnijim slučajevima završi poput prošlotjedne tragedije u Splitu.

Glavni motivi su osveta i pohlepa

Koji motivi dominiraju i kakav je profil "balkanskog ubojice"?

– Oko polovice motiva ubojica nije naknadno moguće jednoznačno odrediti, a što je najvjerojatnije povezano upravo i s time što je značajan udio ubojstava afektivne prirode, odnosno počinitelji ih nisu unaprijed isplanirali. Među motivima prevladavaju osveta i pohlepa, no teško je generalizirati. Kao što ne postoji "balkansko

ubojstvo", ne postoji ni tipičan profil "balkanskog ubojice" – malo je toga zajedničkog kada usporedimo fenomenologiju i uzroke fatalnog ishoda susjedske svađe oko međe kojoj presudi sjekira i slučaju u kojem jedan supružnik na spavanju usmrtili drugoga.

Ubojstvo je pretežito kontaktni fizički delikt popraćen ekstremnim emocijama i smješten u zamršeno klupko međuljudskih odnosa. Svi smo potencijalno u stanju ozlijediti ili usmrtili drugoga, kao što se možemo naći i u ulozi žrtve – toga smo nedovoljno svjesni kada počinitelja nazivamo monstrumima ili žrtvama pripisujući krivnju za vlastito stradanje. Paušalna objašnjenja i površne etikete nam kao promatračima pomažu da se emotivno ogradiamo od nasilja, ali ne pridonose njegovu suštinskom razumijevanju.

Mnogi misle kako su alkohol i droge dominantni okidači nasilja. Jesu li?

– Alkohol je, kada govorimo o nasilnim deliktima, jedan od najznačajnijih rizičnih čimbenika krvnih, ali i seksualnih delikata. Znamo da alkohol, kolokvijalno govoreći, "otpušta kočnice" ponašanja i mijenja percepciju okruženja i situacije u kojoj se nalazimo. Posebno kod afektivnih delikata alkohol je jedan od ključnih faktora koji potiče agresivno ponašanje, no to samo po sebi najčešće neće biti dovoljno da osobu navede na najteže oblike nasilja. Radi se o kombinaciji osobina na strani počinitelja i povoljnim situacijskim okolnostima u kojima je alkoholiziranost često presudan, ali svakako ne i ključan okidač.

Gotovo trideset posto svih pokašanih i dovršenih ubojstava incidenti su koji se dogode u večernjim izlascima po kafićima i noćnim klubovima među mladim muškarcima. Ti su nasilni incidenti posebno tragični jer su im povod redovito kojekakve banalnosti

Droge su u našem istraživanju bile prisutne, ali u znatno manjoj mjeri od alkohola. Velika se rasprava vodila i vodi vezano uz uvođenje femicida u Kazneni zakon. Po vašem mišljenju, bi li femicid, onako kako je opisan u Zakonu, izdržao provjeru Ustavnog suda?

– Uvođenje femicida, odnosno teškog ubojstva ženske osobe, u Kazneni zakon doista je izazvalo brojne polemike, kako u stručnim i znanstvenim krugovima, tako i u medijima i široj javnosti. Nadasve pozitivno je to što je čitava rasprava pokazala široki, zapravo opći konsenzus oko nulte tolerancije prema nasilju nad ženama. Isto tako, iz rasprave proizlazi neupitna želja svih uključenih aktera i društva u cjelini da se dalje unaprijedi zaštita žena od najtežih oblika nasilja. To je već sa-

mo po sebi značajan iskorak, neovisno o tome je li se zagarovalo ili osporavalo uvođenje femicida kao posebnog kaznenog djela.

Hoće li uvođenje femicida pomoći ženama?

Hoće li to pomoći?

– Uvođenje teškog ubojstva ženske osobe u Kazneni zakon neće ni spriječiti ni zaštititi žene od ubojstva. To potvrđuju brojna istraživanja kojima se ispituje pretpostavljeni odvraćajući učinak kaznenih sankcija, a najbolje to dokazuju tzv. metaanalize velikog broja takvih istraživanja. Posebno kada se radi o ubojstvima vidimo da čak ni prijetnja najtežom mogućom kaznom – smrtnom kaznom – ne odvraća potencijalne počinitelje. Kriminalno-politička zamisao da će propisivanje strožih kazni ili pak uvođenje specijalnog kaznenog djela za ionako već kažnjiva ponašanja zastrašiti i odvratiti potencijalne ubojice žena stoga nije samo krajnje naivna, nego i pogrešna.

To u konačnici na najgori mogući način potvrđuju nedavni tragični slučajevi dviju ubijenih žena u Zagrebu. Njima, kao i svim budućim žrtvama, bile one žrtve femicida ili pak "običnog" teškog ubojstva, niti Kazneni zakon, a još manje njegova ustavnosudska kontrola, ne jamči bolju ili efikasniju prevenciju i zaštitu. U čitavoj raspravi nisu izneseni empirijski podaci koji ukazuju na uzročno-posljedičnu vezu između zakonskih mjera i očekivanog učinka, a zanemareni su nalazi brojnih istraživanja koja osporavaju odvraćajući učinak takvih mjera.

Kako onda gledate na taj potez? – Ovakvi su zakonodavni potezi puki odraz penalnog populizma kojega u najboljem slučaju opravdava intencija da se kaznenim zakonodavstvom odgaja društvo u cjelini, i to društvo u kojemu postoji široki konsenzus o nultoj toleranciji prema nasilju nad ženama. Na koncu, uvođenjem femicida kao posebnog kaznenog dijela svrstali smo se, poput Cipra i Malte, u krug zemalja Latinske Amerike, a koje, kada je u pitanju fenomenologija nasilja, doista nisu usporedive ni s Europom, ni s Hrvatskom.

To samo po sebi nije niti dobro niti loše, već jednostavno egzotično, pa će biti zanimljivo pratiti kako će se sudska praksa nositi s time.

U području partnerskih ubojstava, međutim, izgleda da su žene češće ubojice nego muškarci. Obiteljski i partnerski nasilnici jesu pretežito muškarci, ali muškarci znatno češće ubijaju muškarce... Kako to tumačite? – Da, žene iako znatno rjeđe ubijaju, kada pak ubijaju, onda su njihove žrtve najčešće bliske osobe i sasvim pretežito osobe muškog spola, dok muškarci najčešće ubijaju druge muškarce koji nisu ujedno i bliske osobe. Žene su u pravilu jednostavno manje sklone fizičkoj agresivnom ponašanju te k tome, situacijski gledano, još i rjeđe izložene okolnostima u kojima je izvan okruženja doma prisutan visok rizik od nasilnih incidenata.

Služaj Danke Ilić

Djeca su vrlo rijetko žrtve ubojstava, kako u nas, tako i na čitavom Balkanu. No ubojstva djece ipak se događaju. Ne računajući čedomorstvo, tko su najčešći ubojice djece?

– Nasilje nad djecom najčešće vrše bliske osobe iz kruga obitelji i poznanika djece, a iznimno rijetko takvo često puta kronično nasilje završi teškim ubojstvom. Epidemiološki gledano se kod nasilja nad djecom doista radi ne samo o kriminalnom fenomenu, već o javnozdravstvenom problemu, s obzirom da brojna istraživanja ukazuju na međugeneracijski prijenos nasilja unutar obitelji i pogubne dugoročne posljedice takve traume iz djetinjstva u odrasloj dobi. No, i ovdje, u usporedbi sa situacijom otkrije 20, 30 ili čak 50 godina, svjedočimo smanjenju fizičkog nasilja nad djecom te sve manjoj prihvatljivosti verbalnog i psihčkog nasilja nad i među djecom. Držim da su trendovi nadasve pozitivni i da idemo u poželjnom smjeru.

S obzirom na zločin nad malom Dankom Ilić u Srbiji, možete li reći – u čemu se, osim u dobi žrtve i naše reakcije na taj zločin, ubojstvo djeteta razlikuje od drugih ubojstava? Kakvi motivi uopće prevladavaju? – Stravičan zločin u Srbiji specifičan je utoliko što je, prema do sada poznatim pojedinostima, do teškog ubojstva došlo radi prikrivanja prometne nesreće, a ne s primarnim ciljem ubojstva djevojčice. Utoliko ne bi iznenadilo da profili oba ili jednog od počinitelja odgovaraju profilima ubojice djece kojima je primarni motiv seksualne naravi, a nakon zlostavljanja djece usmrćuju isključivo radi prikrivanja kaznenog djela, no ne zato što im sam čin ubojstva pruža užitek. Istraživanja pokazuju kako djecu mlađu od pet godina pretežito ubijaju osobe iz obitelji djeteta, uglavnom roditelji.

Kada su djeca uzrasta od pet do 12 godina, počinitelji su uglavnom muškarci, bliski poznanici ili nepoznate osobe seksualno kompulzivnog ponašanja. Što su djeca mlađa, to je način počinjenja češće uporabom ruku ili gušenjem, a starija djeca, ona između 13 i 17 godina, češće se usmrćuju oružjem.

Kakav je profil tih ljudi? – Profil ličnosti ubojica djece koji nije bliska osoba često karakterizira sramežljivost, anksioznost, osjećaji manje vrijednosti, rezerviranost te bijeg u svijet mašte, gdje postavljaju svestočni i snažni.

S vremenom taj svijet mašte za njih postaje toliko realan i poznat da ga provode u djelo, a upravo zbog toga tajnog unutarnjeg svijeta njihova obitelj, susjedi i prijatelji ni ne shvate da bi bili u stanju počiniti tako stravičan zločin. Ubojice djece, pogotovo onih izvan kruga obitelji djeteta, doista su rijetkost i još su uvijek nedovoljno istražene, tako da i profili variraju od studije do studije, iako se zajedničke crte jasno naziru. Vjerujem da će u budućnosti upravo neuroznanosti i neurokriminalologija ponuditi još bolji uvid i temeljitije razumijevanje ove skupine počinitelja. ●

Uvođenje teškog ubojstva ženske osobe u Kazneni zakon neće ni spriječiti ni zaštititi žene od ubojstva

Kao što ne postoji "balkansko ubojstvo", ne postoji ni tipičan profil "balkanskog ubojice" – malo je toga zajedničkog kada usporedimo fenomenologiju i uzroke fatalnog ishoda susjedske svađe oko međe kojoj presudi sjekira i slučaju u kojem jedan supružnik na spavanju usmrtili drugoga